

ODGAJATI MLADE U VJERI

Kako prenijeti primljeno evanđelje adolescentima i mladima kako bi nastavili vjerovati?*

UMBERTO DE VANNA

Centro Evangelizzazione e Catechesi »Don Bosco«
Corso Francia, 214
10090 Cascine Vica – Rivoli TO
Italia

Primljeno: 15. 7. 2002.

Stručni rad

UDK 253-053.6

Sažetak

Autor potvrđuje kako su danas i odgoj mladih u vjeri i kateheza mladih u svojevrsnoj krizi, pri čemu je glavni problem kako postići da mladi nastave vjerovati. I sociološka istraživanja i iskustva mladih potvrđuju kako mladi u sebi nose otpor, ograničenja i nepovjerenje prema vjeri, ali je isto tako istina da je u svijetu neprekidnih promjena i pluralizma mladima teže vjerovati. Kršćani se međutim ne mogu odreći zadatka odgoja u vjeri. Stoga se valja kloniti pojednostavljenih recepata i prihvatiti mlade onakvima kakvi jesu, dajući im priliku za osobno davanje i suradnju. Kao konkretnu metodu rada s mladima autor predlaže Isusovu evangelizatorsku metodu koju potkrepljuje prikazom Isusova susreta sa Samarijkom.

Ključne riječi: odgoj mladih u vjeri, kateheza mladih, pastoral mladih

0. OPĆI IZRIČAJ KOJI VALJA ISPRAVNO SHVATITI

□ »Odgajati mlade u vjeri« je izričaj koji se bez poteškoća prihvaća u crkvenoj sredini i općenito se upotrebljava. Svakako se nadovezuje na stvaran problem, na opravdano pitanje; ipak, sročeno je na neki način zastarjelo i dvosmisleno.

Reći »odgajati mlade u vjeri« može nas potaknuti da mislimo na vremena kad je to bilo moguće, štoviše neosporno; na godine u kojima je kateheza gotovo automatski prenosila vrednote i vjeru, tražeći jedino prikladniji način na koji će zainteresirati djecu i postići da budu dobra ili pak način na koji će zahvatiti one starije.

Čini se osim toga da taj izričaj – odgajati mlade u vjeri – takoreći uključuje samo odgojiteljev aktivni stav. Kao da je vjera neki već unaprijed spremljen paket ili neki matematički dokaz: neki program koji valja proslijediti mladima kako bi ga

uključili u svoje računalo; ili pak kao da se mladi brane i nisu raspoloživi, a ne subjekti vjere koja nužno treba uključiti naslovnike i postati osobnom.

- Ako se pazi na ta moguća dvosmislena značenja, izričaj i dalje ostaje valjan i ima pozitivne strane koje mogu poslužiti za osvjetljavanje problema s kojim se želimo suočiti. Zbog toga nam se čini da je korisno upotrijebiti ga.

1. NASTAVITI VJEROVATI: TO JE PROBLEM

□ Važan problem jest kako postići da adolescenti i mladi nastave vjerovati.

To osjeća majka obitelji koja se žali jer njezina odraslija djeca više ne žele ići na misu.

* Naslov izvornika: *Educare i giovani alla fede. Come passare il Vangelo ricevuto agli adolescenti e ai giovani perché continuino a credere*, u: »Catechesi« 71(2002)3,25-31.

S tim se problemom suočavaju kršćanski odgojitelji, katehete i animatori, koji žele prenijeti nešto u što su uložili život i koji oko sebe nalaze preslabo zanimanje te vide mlade kako traže sreću i osobno ostvarenje na krivim putevima.

□ S obzirom na vjeru čini se da mladi iznose primjedbe koje se oduvijek postavljaju. Danas su mnogi adolescenti uvjereni da je religija nešto »predznanstveno«. Za njih, kako odrastaju i počinju misliti svojom glavom, religiozna praksa postaje neodrživa.

Jedno novije francusko istraživanje otkriva zasigurno neoptimistične podatke. Poznato je da često jedno istraživanje poništava drugo, ali ima barem indikativno značenje. Časopis *La Vie* iznosi kako 39% mladih Francuza između 14 i 18 godina izjavljuje kako je »bez religije« (dok ih je prije dvadeset godina bilo 17%). U istom istraživanju 51% mladih je negativno odgovorilo na pitanje vjeruju li u Boga. To znači da pola mladih Francuza izjavljuje da su ateisti. Da i ne govorimo o pripadnosti Crkvi, koja bilježi još veći pad.¹

»Ne znam zašto idem u crkvu«, izjavljuje jedan od njih, Erik. »Možda zato da se ne osjećam osamljenim. Imam sumnje o religiji, jer mi se stvarno čini da je to velika prevara... Što više o tome mislim, tim manje vjerujem. Ne znam kako da to kažem... Prve su mi se sumnje javile oko 12. godine. Čim više danas idem u crkvu, sve mi se više čini da drugi vjeruju u nešto nedefinirano, u neku vrstu nevidljivoga vjetra. Za mene je religija... ne znam. Ne znam...«

»Kako se danas može vjerovati da postoji neka religija koja kaže istinu? Svi nastoje prodati svoju robu. Bila sam vjernica. Iako... ne znam kako da kažem... Ali danas... ne znam kamo sam usmjerena... Ima ih previše, previše... Ne znam, ne znam...« (Izabela)

»Današnji mladi obaziru se previše na religiju... nisu s njom previše prisni. S druge strane nije to velik problem... (šutnja)... Barem za mene nije problem. Bilo je to važno kad sam bio dijete (smije se)... Ali to me nikad nije istinski zanimalo. Možda ću se time pozabaviti kad ostarim (smije se)... ili, tko zna, za koju godinu...« (Joël)

□ Razmislimo li o tim izjavama, uočit ćemo među njima osporavanje, ograničenje i nepovjerenje koje mladi oduvijek izražavaju prema vjeri: bojazan da će izgubiti vlastitu slobodu, potrebu da dobiju jasnije i uvjerljivije odgovore, strah da će se morati pokoravati životnim pravilima i kontrolirati u ponašanju. Riječ je o ideji da, kao što sam to već spomenuo, religija nije nešto vrijedno pažnje, nešto što ima znanstvenu podlogu.

»Ne čini mi se pravedno što je Crkva protiv prezervativa, posebice ako se misli na Afriku s njezinom prenapučenošću... Tamo se živi u bijedi, a Crkva ne čini ništa da bi im pomogla. Crkva je prečesto nadiđena... može se reći da je nešto što pripada drugim vremenima...« (Frédéric)²

□ Prema tome, ništa novo? Nije baš tako, jer ako su mladi u prošlosti izjavljivali da su više ili manje vjernici, više ili manje uvjereni, rijetko su govorili da »ne vjeruju«. Ima tu nečega novoga, i nastaje u društvenom i odgojnom ozračju u kojemu mladi rastu i koje udišu. U školama, u današnjim obiteljima.

Kardinal Danneels je pred koju godinu izjavio: »Nekoć je Božja opstojnost bila dio zajedničke očevidnosti: moglo se dakle poći od toga religioznog smisla kako bi se naviještalo Isusa Krista. Danas situacija

¹ G. SESBOÛÉ, *N'ayez pas peur*, Desclée de Brouwer 1996, str. 43.

² Za ove i druge citate, usp. G. LESCANNE, *Jeunes et religion*, u: »Christus« (Pariz), br. 175, srpanj 1997.

više nije ista i navještaj vjere treba ići drugim putevima«. ³ A kardinal Martini izjavljuje: »Nikad prije nije bilo ateizma mentaliteta i struktura, dok danas on tvori ozračje koje udišemo«. ⁴

2. GENERACIJA X

□ Mogli bismo se upitati je li tako samo kod mladih Francuza ili se iste primjedbe mogu čuti i iz usta mladih Talijana.

Istraživanje koje je prije nekoliko godina provedeno među adolescentima i mladima u Europi pokazalo je da o velikim problemima i duševnim raspoloženjima europska mladež misli na isti način.

Rekao bih da je jedno sigurno: to je ozračje koje udišemo. Ili bi se možda moglo reći, budući da smo se pozvali na mlade Francuze, da oni unaprijed osjećaju ono što će Talijani proživjeti nakon nekog vremena.

Činjenica je da je današnjim mladima, Europljanima i Talijanima, teže vjerovati. Evo razloga za to.

1) Oni žive u vremenu *naglašenog pluralizma*. Institucije, vrednote pa i same religije... sve je izjednačeno u očima odraslih i mladih. Ne samo to, institucije i Crkva žive u vremenu otvorene konkurencije. »Sve su religije iste«, kaže Monika, 15-godišnja djevojka. Njihov je Bog isti kao i naš. Ne znam kako ga zovu... također i onaj kod sekta. Ako uspijevaju ljudima život učiniti sretnijim, zašto ne? Ako ih čine sigurnijima u sebe....«. To je mentalitet, iako nam to ljudi ne kažu tim riječima. Prigodom jednog susreta s roditeljima, jedna me majka uvjerala: »Kad bi moj sin htio postati musliman, ja mu to ne bih branila...«. Odgovorio sam joj: »Draga gospođo, to je stoga što vam nije nimalo stalo do njegove vjere.... Kad bi se naprotiv vaš sin htio drogirati, ne biste rekli to isto...«.

2) Žive u *društvu neprekidnih promjena*, u kojemu institucije i vrednote nisu

potpuno vjerodostojne i postojane. Ono što danas izgleda vjerodostojno i valjano, sutra to više neće biti. U toj je situaciji teže razumjeti mlade, a teže je i biti mlad.

Mladi na svojoj koži osjećaju određenu nelagodu: psihički su odrasli, ali im se, sve u svemu, na društvenom planu pristupa i smatra ih se djecom. Društvo se sa svojim institucijama (konzumističko društvo, politika, ali na kraju krajeva i obitelj, a vjerojatno i Crkva) ne brine dovoljno za njih, a ako to i čini nije istinski nezainteresirano, ne želi ih stvarno učiniti slobodnima i pomoći im da rastu, nego je tu da ih zaroni, da zadobije njihov pristanak, da ih pretvori u klijente, kako bi ih privelo na svoju stranu.

Odatle se kod mladih pojavljuje nepovjerenje, individualizam, odbacivanje institucija i projekata, igra neprekidnih promjena u životu. Mentalitet koji život shvaća kao »zabavu«, »ugrizi i pobjegni« koji će ih na kraju razočarati i ražalostiti.

3. JAO MENI AKO NE EVANGELIZIRAM

Što učiniti? Pokušajmo predložiti nešto pozitivno.

□ Prije svega podsjećamo da je opravdana zabrinutost koja odraslologa kršćanina koji radi s mladima potiče na to da im naviješta evanđelje spasenja. Ali kako uspješno prenijeti baštinu vjere koju zadovoljno posjedujemo i koju smo – u svoje vrijeme – primili od drugih? Kako među mladima stvoriti preduvjete da se to može ostvariti?

Konkretno, govoreći o »odgoju u vjeri«, valja shvatiti da u tom zadatku ima nešto čega se ne možemo odreći i nešto norma-

³ *Le Feu de l'Esprit*, Duhovi 1987.

⁴ Na XXII. nacionalnom susretu ravnatelja talijanskih biskupijskih katehetski ureda, Collevaleza, 1987.

tivno. Kršćani su taj zadatak čuli od apostolskih vremena. Evanđelje je došlo k nama po toploj riječi i svjedočanstvu života apostola. »Od Gospodina primih što vama predadoh«, piše sv. Pavao u Prvoj poslanici Korinćanima (11,23). Nekoliko poglavlja prije je rekao: »Jao meni ako evanđelja ne navješćujem!« (9,16). Sveti Pavao je osjećao da mora prenijeti drugima iskustvo koje je živio i koje mu je promijenilo život. Jer valja se iznad svega prisjetiti da se drugima ne prenosi toliko neki nauk ili moral nego snažno osobno iskustvo: povijest saveza između Boga i čovjeka, povijest ljubavi, snažnog prijateljstva, jedinoga koje može ispuniti život.

Ali to je i baština istine, poruka spase-nja koju valja osobito vjerno prenositi.

□ S današnjim mladima valja izbjegavati dvije zamke:⁵

- Prije svega tu je zamka »*povratka u prošlost*«. Pred sadašnjim poteškoćama, misleći na vremena u kojima je zalaganje Crkve s mladima davalo više ploda i manje problema, briše se prašina sa satova katekizma, starih knjiga, starih doktrina... Nastoje se preskočiti pojedine etape, preskočiti vrijeme sazrijevanja, načiniti brze tečajeve pokršćanjenja...; i, osim toga, predlažu se snažna i privlačna emocionalna iskustva, produžene molitve koje su možda uz to organizirane usred noći...

Jasno je da neka od tih iskustava mogu uroditi dobrim plodovima. Valja se međutim pobrinuti kako bi mladi imali dovoljno vremena da Boga zovu imenom te poštivati ispravni ritam dozrijevanja kako bi se došlo do osobne, a na određeni način i izborne vjere.

- Druga zamka koju valja izbjeći je oslanjanje prije svega (ili isključivo) na *privlačnost kako bi se pridobilo mlade*. Istina, i privlačnost može imati svoju pozitivnu ulogu, ali u svakom slučaju valja doći

do objašnjenja istinskih i dubljih razloga za vjerovanje.

Valja se naime uvijek ponešto zabrinuti zbog ispovijesti vjere do koje je došlo na poticaj mnoštva, ili kad mladi pođu u školu nekog »guru«, te prihvate određeni stil života jer ga je predložila neka osoba koja ih uspijeva osvojiti. Postoji opasnost od lakog pristanka i plagijata. Istinska vjera rađa se međutim u ozračju poštivanja i slobode, u osobnom traženju, a često i među razlikama i suprotnostima.

4. ODGAJATI U VJERI U SVJETLU BIBLIJE

Često se tužimo kako mladi više nimalo ne poznaju vjeru, pa čak ni Deset Božjih zapovijedi ni Očenaš; a ponekad ne znaju načiniti ni znak križa.

Istina je. U mnogim obiteljima su religiozni znakovi nestali sa zidova, iz razgovora, iz života.

Drugačije se osjećao odgoj u vjeri u Bibliji Starog i Novog zavjeta. Poslušajmo je i naučit ćemo mnogo toga.

4.1. Nadahnuti Starim zavjetom

□ Otvorimo Bibliju, Stari zavjet. Pogledajmo na trenutak što se događalo Božjem narodu, Židovima. Oni su bili osobito svjesni da posjeduju »baštinu« koju valja čuvati i prenositi. Riječ je o povijesti njihova naroda, o čudesima što ih je Bog učinio kako bi ih izveo iz obećane zemlje. Bila je to vjernost Sinajskom savezu, pripovijest o Pashi oslobođenja.

Kako se među njima događalo to prenošenje?

⁵ Usp. J.-M. PETITCLERC, *Pred religioznom nezainteresiranošću današnjih mladih*, neobjavljeni prilog konferencije održane u Budimpešti u kolovozu 1994.

Po nekim osobama koje su stvarno imale posve određenu ulogu.⁶

– Bili su to prije svega *svećenici* i *pismoznanci*.

Čuvajući svetište, svećenici su sve više postajali posrednici između Boga i naroda, napose pomoću žrtvenih darova i obreda. Narod je zajedno sa svećenicima i pismoznance pitao za savjet kako bi doznao što Bog želi, što valja činiti. Po sebi ni svećenici ni pismoznanci nisu trebali obrazlagati, iznositi temelj svoga naučavanja ili ga dokazivati, nego su ga jednostavno morali čuvati i cjelovitoga prenositi.

Drugi lik bio je lik *proroka*. Za razliku od svećenikâ i pismoznanačâ, proroci su se osobno poistovjećivali s onim o čemu su govorili tako da je njihov osobni život postajao živuća prisposodba. Njihov se život pomiješao s onim što su naviještali. Proroci su pozivali na vjernost Bogu, podsjećajući na ono što se dogodilo njegovom zaslugom; ohrabrivali su već prihvaćenu vjeru i pozivali narod da tu vjeru ne svede na ravnodušno bogoštovlje.

– Treći lik je lik *mudraca*. Općenito se biblijske knjige koje sadrže mudrosnu riječ, npr. Knjiga Sirahova i Knjiga izreka, drže manje važnima. Ali i te knjige sadrže Božju riječ, iako na jednostavniji i popularniji način. Više negoli istinski nauk, njihova je riječ mudrost koja polazi od iskustva življenog u Božjem svjetlu. Mudrac zna da nauk rijetko mijenja život.

Izreke su rečenice, jasne i djelotvorne primjedbe. »Ne druži se sa srditim i ne idi s čovjekom jedljivim« (Izr 22,24). »Bolji je obrok od povrća gdje je ljubav nego od utovljena vola gdje je mržnja« (Izr 15,17). Mudrac je prepuštao svećeniku i pismoznancu zadatak službenog predstavljanja zahtjeva Božje riječi i morala; on se zadovoljavao razmišljanjem o konkretnom životu, poticanjem mladih na razmišljanje o

posljedicama svoga djelovanja. Možda pozivanje Izraela na vjeru nije bilo previše očito i izravno, ali mudrac nije bio daleko od zakona: »Ako je gladan neprijatelj tvoj, nahrani ga kruhom...« (Izr 25,21). Bio je to moral u mrvicama; bilo je to, ako se baš hoće, nastojanje da se na neki način logički objasni vlastito ponašanje, a da ga se ne izvodi izravno iz vjere.

– Tu je napokon i uloga *oca obitelji*. Obitelj je kod Židova bila naravno mjesto prenošenja vjere. U obitelji je dijalog među naraštajima bio prihvaćen i spontan. Obitelj je i danas mjesto za postavljanje pitanja. Dijete pita o svemu, postavlja jednostavna pitanja koja su ponekad upravo zbog toga neugodna. »Zašto pada kiša?«, »Čemu služe oblaci?«, »Zašto je tu sunce?« Tko uđe u tu igru mora se prilično namučiti. A Bog je rekao Židovima: »A kad te sutra zapita tvoj sin...« (Pnz 6,20), »kaži svome sinu: 'Bili smo faraonovi robovi u Egiptu, ali nas je Jahve izveo iz Egipta jakim rukom'« (Pnz 6,21). To je pedagogija koju valja uzeti kao uzor. Prije svega stoga što se odgovori temelje na želji za poznavanjem i polaze od pitanja; zatim zato što pitanja nastaju iz života. Ako se odgovori, pomogne se razumjeti, ali nadasve živjeti. S druge strane izraelski otac nije davao odgovore koji su bili apstraktna, teoretska, doktrinarna tumačenja. Nisu to bila apologetska opravdavanja, nego pripovijedanje događaja i prenošenje određenog načina života, kako bi se ušlo u savez.

4.2. S Isusovom »metodom«

4.2.1. Pozorni na crkveno iskustvo

Podimo dalje od Starog zavjeta, bacimo pogled na Novi zavjet i na povijest Crkve.

⁶ Za ovaj pregled usp. J. TRUBLET, *Quand l'ancien Testament invite à la mémoire*, u: »Christus«, nav. broj časopisa.

Kako se među mladima raširila Radosna vijest spasenja?

Kako bi se prikladno odgovorilo na to pitanje, bilo bi potrebno ispričati kako se katehiziralo kroz dvije tisuće godina povijesti Crkve; te, barem u osnovnim crtama, prizvati najvažnije modele omladinskog pastoralna i kateheze koji su nastali u Crkvi posljednjih desetljeća.

U vezi s time podsjećamo na sljedeće:

- neki, npr. fokolarini, predlažu prije svega toplo evanđeosko iskustvo (»Dodi s nama i vidi«);
- neki izabiru sveobuhvatna iskustva i suprotstavljaju se društvu;
- neki, kao npr. Katolička akcija i Salezijanski omladinski pokret, primjenjuju metodu u kojoj se polazi od konkretnih mladih, prihvaćenih onakvima kakvi jesu, tražeći od njih da svoj život uzmu u svoje ruke i prateći ih zatim u traženju, pomažući im da osuvremene svoju vjeru, kako bi je mogli prihvatiti ljudi njihove dobi.

□ Koji put izabrati? Koju »metodu« upotrijebiti?

Mislim da je posebno znakovito nadahnuti se izravno Isusovim ponašanjem koji je bio prvi evangelizator. Kao oslonac neka nam posluži sugestivni susret između Isusa i Samaritanke kod zdenca, o kojemu govori *Ivanovo evanđelje* u četvrtom poglavlju.

Kao što će se vidjeti, »metoda« se umnogome približava posljednjem pastoralnom modelu koji sam maloprije spomenuo.

4.2.2. Poput Isusa sa Samaritanom

□ Susret se zbiva između dvije osobe koje su različite po spolu, kulturi, običajima. Jedan muškarac i jedna žena: on je Židov, a ona Samaritanica; on je vjeran Bogu, a ona živi neurednim i nezadovoljavajućim afektivnim i seksualnim životom. Čudno je da

ta žena ide zgrabiti vodu o podne: u tim krajevima žega je osobito velika. Netko bi mogao pomisliti, možda i s razlogom, da ju je privukao baš taj lijepi mladić koji je sjedio uz rub zdenca. Voda je dakle bila izgovor za oboje.

Evo dijelova tog dijaloga i izbora Isusa evangelizatora:

- Samaritanica ne razumije dobro ono što se događa, niti kamo Isus želi doći. No prvo je Isus, prelazeći preko vrlo učvršćenih zidova podjele, stavlja u priliku da daje: »Daj mi piti«, kaže joj. Taj zahtjev ženu iznenađuje: »Kako ti, Židov, išteš piti od mene, Samaritanice?«

- »Idi i zovi svoga muža pa se vrati ovamo«, kaže joj iznenađeno Isus, napustivši svaki izgovor i kako bi pogodio ženu u njenu bolnu točku. Uvijek u potrazi za apsolutnom ljubavlju, nesposobna izgraditi važnu i konačnu ljubav, žena je nezadovoljna umnažala partnere i ljubavna iskustva. Isus je prisiljava da razmisli, da zaustavi taj lanac koji joj ne donosi sreću.

- Tada žena počinje postavljati religiozna pitanja, prvo o običaju, stavljavajući u pitanje mjesto judejskog bogoštovlja, a zatim mu pokazujući da i ona na neki način očekuje Mesiju.

- Napokon Samaritanica prima objavu i postaje povlaštena svjedokinja tog osobitog susreta s Mesijom.

□ Uvjeren sam da u toj pripovijesti možemo uočiti *smjer djelovanja u evangeliziranju mladih*.

- Prije svega, jao nama ako se zaustavimo na prividima, ako odbijemo dijalog zbog jedne rinčice, duge kose ili obrijane glave.

- Mlade valja odmah staviti u položaj u kojemu mogu davati, surađivati. To je najveća sreća koju možemo pribaviti jedni drugima.

Abbé Pierre je spasio nekog mladića koji je želio počiniti samoubojstvo, učinivši od njega svoga prvog suradnika. Don Gelmini je u svom prvom mladiću, kojega je susreo na klupi na trgu Navona i kojega je spasio od droge, našao prvi kamen za svoje djelo među ovisnicima o drogama.

Ako naša Crkva nije duboko uvjerenja da od mladih koji je još uvijek posjećuju mora tražiti i primati, nikad neće pronaći puteve evangelizacije.

- Poštujemo mlade, raspravljajući s njima o velikim »izgovorima« koje nose sa sobom. Mislim na sve one poznate i toliko puta razmatrane sadržaje. Nemojmo prebrzo zaustaviti diskusije... nego ih pažljivo poslušajmo. Crkva je prije svega mjesto slušanja. Bog, nama nepoznatim putevima, već djeluje u mladima. Dostignimo ih unutar njihovog istinskog traženja strpljivo ih slušajući. Samo ćemo tako moći postići da u njima iznova odzvanja Radosna vijest. Jesmo li sposobni susresti mlade u njihovoj dubini?

- Isus ne evangelizira pomoću teološkog tečaja, nego prijateljskim riječima kojima ulazi u srce i život onoga koji ga sluša. Bit će poslušan samo onaj prijedlog vjere

koji bude odgovor na istinska pitanja mladih, na njihove duboke religiozne potrebe i na njihovu potrebu za uspjehom i srećom.

- Samaritanka se promijenila i svoje oduševljenje prenosi na sugrađane. Ne znamo nastavak njezine povijesti. Nije međutim teško zamisliti kako je, ako su joj to životne okolnosti dopustile, premislila i produbila značenje tog susreta s Mesijom.

To će se dogoditi i s mladima. Neće ih biti potrebno pozivati na tečaj osuvremenjivanja, na intenzivno predavanje molitvi, na čitanje knjiga koje će im pomoći pri produbljivanju susreta koji se već dogodio i vjere koja je već postala osobnom.

Naučit će, možda i sami od sebe, da evanđelje nije samo riječ koja se rada iz pristupačnog i očaravajućeg osmijeha, nego je mučno zalaganje, nadilaženje samoga sebe, križ koji je prihvaćen kako bi se postigli teški ciljevi.

- Ne samo to, nego će se moći pokazati na njih kao na svjedoke kod vlastitih prijatelja i društva. A poznato je koliko je važno da Crkva može računati na živu mladenačku prisutnost među onima koji su daleko, na evangelizacijsko svjedočenje mladih drugim mladima.